

Ірина Соколова

ORCID iD 0000-0003-4425-1859

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри організації вищої освіти,
управління охороною здоров'я та гігієни,
Донецький національний медичний університет,
бул. Шевченка, 80, 87500 Маріуполь,
i.v.sokolova1808@gmail.com

МЕТА-ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ: РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті описано процедуру розробки мета-профілю програми підготовки менеджерів освіти на магістерському рівні з використанням методики фокус-дослідження. З'ясовано основний контекст освітньої програми, яку автор розглядає в якості інтерфейсу між ринком праці і ринком освітніх послуг. Уточнено зміст базових понять; розроблено мета-профіль компетентнісно-орієнтованої і студентоцентрованої освітньої програми, в якій репрезентовано компетентності керівника закладу освіти. Автором представлено модель двох доменів, які унаочнюють загальні і професійні компетентності менеджера освіти, враховують думку здобувачів вищої освіти і потенційних споживачів, гармонізуючи з моделями компетентностей Typing для галузей знань «Освіта\Науки про освіту», «Менеджмент».

Ключові слова: вища освіта; загальні, фахові, предметні компетентності; магістр з менеджменту; менеджер освіти; мета-профіль програми; освітня програма; фокус-дослідження.

<https://doi.org/10.28925/2078-1687.2018.4.2534>

Вступ. Нова українська школа потребує керівника, який фахово опікується проблемами загальної середньої освіти, здатний до ефективного менеджменту і інноваційних змін, умотивований на успішну управлінську діяльність і професійний кар'єрний розвиток. Імплементация Законів України «Про освіту» і «Про вищу освіту», упровадження Європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG-2015), схилиють до роздумів над проблемою розробки нових освітніх програм, які враховують запити освітньої галузі, професійні потреби суб'єктів управління і очікування педагогічної громади, узгоджуючи з вимогам суспільства результат підготовки керівників закладів освіти.

Педагогічна наука не може бути осторонь реформаційних змін у системі освіти. Палітра доробків українських дослідників з проблеми професійної підготовки керівників закладів освіти є досить широкою і різноплановою.

Рефлексуєючи авторів (Л. Задорожна-

Княгницька, 2017; І. Корольова, 2016; О. Товканець, 2016; Н. Черненко, 2016; М. Федяєва, 2017; В. Сидоренко, 2017; Ю. Панфілов, В. Бондаренко, Л. Грень, 2016; О. Темченко, 2016; Н. Беляєва; О. Яценко, 2016), визначаємо полемічну платформу для нашого дослідження: кожна освітня програма зі спеціальності або спеціалізації є окремою творчою композицією її компонентів, модулів і результатів, які у сукупності забезпечують гармонізацію змісту, враховуючи функції менеджерів освіти.

Наукове знання про принципи розвитку (Johnstone & Soares 2014; LeClair, Berenson, 2015) і оцінювання освітніх програм для задоволення зростаючих потреб студентів створюють своєрідний горизонт бачення проблеми у зарубіжних джерелах, налаштовують на процес пізнання професійних специфікацій (базових положень, вимог) для формування магістерської програми з галузі освіти «Менеджмент».

Програми, які базуються на компетентностях (CBE program), пропонують дієві альтернативи для студентів з досвідом роботи, які вже володіють знаннями та навичками організації роботи персоналу і концентруються на розвитку інших

компетентностей, необхідних їм для офіційного визнання у вигляді кредитів для просування по кар'єрних сходинках (Cunningham, Key, Capron, 2016, p. 134). Мета профілі освітніх програм (González & Yarosh, 2013), в яких накопичене сукупне знання, є корисними інструментами для розуміння предметної області, створюють платформу для дебатів і досягнення розуміння про її суттєві елементи (Beneitone; González & Wagenaar, 2014, p. 23–24).

Мета статті полягає у висвітленні методики розробки мета-профілю програми підготовки менеджерів освіти за спеціальністю 073 Менеджмент на другому рівні вищої освіти.

Методика дослідження. Фокус – дослідження ми визначили в якості одного з методів отримання інформації від стейкхолдерів, оскільки метод «фокус-групи» або групової дискусії має певні переваги, коли йдеться про вивчення попиту на освітню послугу серед потенційних споживачів освітньої програми і роботодавців (у нашому випадку – керівників закладів освіти Маріуполя).

В якості основних було обрано також такі методи: аналіз та інтерпретація документів міжнародного Проекту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур у Європі» (TUNING), інформаційних матеріалів Міністерства освіти і науки України; моделювання мета-профілю освітньої програми.

Освітня програма як інтерфейс між ринком праці і ринком освітніх послуг: фактори впливу. У сучасних умовах сьогодення гарантією успішної модернізації системи освіти, відкритості педагогічного середовища до інновацій виступає здатність та готовність педагогів якісно та ефективно виконувати свої професійні функції, які, трансформуючись на початку ХХІ століття, відбиваються у нових моделях поведінки керівника як менеджера, консультанта, тьютора, фасилітатора, консультанта, дослідника тощо.

У 2000 році в Україні було розпочато підготовку фахівців із кваліфікацією «керівник підприємства, установи та організації (у сфері освіти та виробничого навчання)» за спеціальністю 8.18010020 – «Управління навчальним закладом», яка належала до галузі знань 18.01 «Специфічні категорії». Зазначимо, що назва галузі знань частково відповідає назві однієї з 9 груп у Міжнародній стандартній класифікації освіти (у яких організовано 25 галузей знань). Категорія «Not known or unspecified», як така, не входить до

даної класифікації, однак зазначена у ISCED 2011 позиція «необхідна для невідомих або неуточнених галузей освіти» (International Standard Classification of Education, 2012, p. 75).

Після ухвалення Закону України «Про вищу освіту» (2014) на його основі було прийнято новий Перелік галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Про затвердження переліку галузей знань, 2015).

Зміни торкнулися і спеціальності «Управління навчальним закладом», яку з 2016 р. включено до галузі знань 07 Управління та адміністрування. Отже, кваліфікацію керівника закладу освіти можна здобути за спеціальністю 073 Менеджмент, обравши освітню програму «Управління навчальним закладом» на другому рівні вищої освіти.

Дані офіційної статистичної інформації МОН України (ЄДЕБО) показують, що станом на 01 травня 2018 року сучасний ринок освітніх послуг за спеціальністю 073 менеджмент – це 382 суб'єкти освітньої діяльності, які готують фахівців на різних рівнях вищої освіти (МОН України, 30.05.2018).

Домінуючі нині в Україні практики підготовки керівників закладів освіти за спеціальністю 8.18010020 Управління навчальним закладом (за типом), реалізуються у 35 закладах вищої освіти. За профілем це: 14 педагогічних університети, 12 класичних, 2 – профільних університети, 1 академія. Три заклади освіти знаходяться у комунальній власності. Спеціальність ліцензовані також у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НПУ та його філії – Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти (МОН України, 15.06.2018).

У процесі свого функціонування, йдеться в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень, система вищої та професійної освіти «здебільшого орієнтується на ринок освітніх послуг, критично недостатньо враховуючи потреби ринку праці. Спільною проблемою для українських ринків освіти та праці є відсутність прогнозування необхідних економіці фахівців та слабка комунікація ВНЗ із потенційними роботодавцями» (Безпекові виміри освітньої політики, 2017, с. 18).

В Україні потенційний ринок праці для випускників із кваліфікацією «керівник установи, організації» – це 14,0 тис. закладів дошкільної освіти, 16 176 тис. закладів загальної середньої освіти, контингент яких

становить 3,9. млн. учнів і 441 тис. педагогів (МОН України, 2018). Загальний ліцензований обсяг підготовки здобувачів за спеціальністю «Управління навчальним закладом (за типом)» на другому освітньому рівні становить 2490 осіб (1250 денна і 1240 заочна форми навчання).

Отже, за попередніми підрахунками, Україні необхідно 12–15 років на підготовку директора Нової української школи або для здобуття нинішніми очільниками кваліфікації магістра менеджменту, що є однією з бажаних умов для участі у конкурсі на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти (Про затвердження Типового положення про конкурс, 2018).

Якщо в якості споживачів освітніх послуг додати керівників позашкільних закладів освіти і дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ, СДЮСШ), кількість потенційних здобувачів ступеню магістра менеджменту збільшиться в рази. Однак, як показують попередні розрахунки, ринок освітніх послуг України не може у повному обсязі забезпечити реальні потреби галузі у керівниках, володарях ступеню магістра з менеджменту.

В Україні протягом двох років професійна підготовка за спеціальністю «Управління навчальним закладом (за типом)» відбувається за проектами профілів освітніх програм, оскільки відсутні державні стандарти вищої освіти.

В умовах посилення вимог до акредитації освітніх програм (Про затвердження Ліцензійних умов, 2015, 2018) можна прогнозувати зменшення ліцензованих обсягів підготовки магістрів із професійною кваліфікацією керівника закладу освіти: адже не всі вищі зможуть виконати акредитаційні вимоги для магістерського рівня.

Очікувані зміни на ринку освітніх послуг потребують не тільки глибокого аналізу діяльності менеджерів освіти в умовах загострення конкуренції між закладами освіти й посадовими особами, а й змінюють модель професійної підготовки здобувачів ступеню магістра.

З 2018 р. розпочинається реформа «Нової української школи», яка передбачає перезавантаження української шкільної освіти і включає у себе 12-річне навчання, профілізацію старшої школи, інклюзивну освіту, здобуття учнями компетентностей, а не тільки знань з різних галузей знань (Концепція Нової української школи, 2016).

Для керівників закладів освіти, які претендують на статус школи з європейською якістю освіти (HUB-school), важливим є осмислене сприйняття дидактики Нової української школи, основні положення якої формують здатність до нового мислення, до переосмислення стереотипів, створення нових норм і правил, пошуків нетрадиційних і нестандартних управлінських рішень.

Проведене нами опитування увиразнило професійні потреби керівників закладів освіти Маріуполя: понад 67% керівників ЗНЗ потребують знань освітнього менеджменту, умінь організації управлінської діяльності; понад 90 % відчують брак знань з фінансово-економічної діяльності, а 85 % – з управління розвитком школи, здійснення інноваційної діяльності у закладі освіти. 62 % респондентів вказують на низький рівень умінь управління персоналом і брак знань з психології управління. 95% респондентів заявили про низький рівень сформованості навичок визначати стратегію розвитку закладу освіти.

Спостерігаємо відсутність на рівні держави концепції підготовки менеджерів освіти до праці в нових соціальних і освітніх умовах, підготовки до змін у початковій, старшій і профільній школі, зміст і методи управління якими мають свою специфіку.

Розроблений минулого року проект освітньої програми для спеціальності 073 націлений на усвідомлення здобувачами теорії і практики менеджменту (МОН України, 2017). Загальну підготовку з менеджменту мають підсилити варіативні компоненти освітніх програм, які спрямовані на оволодіння компетентностями з освітнього менеджменту. Тематичні модулі і результати професійної підготовки для освітньої програми «Управління навчальним закладом» заклади вищої освіти розробляють на свій розсуд, втілюючи у змісті регіональне бачення місії освітньої програми. Про підготовку (перепідготовку) керівників для профільної школи на державному рівні навіть й не йдеться.

Мета-профіль освітньої програми: результати фокус-дослідження. «Галузь освіти» (Field of education) за міжнародною стандартною класифікацією визначається як широке поняття, розділ або область змісту в рамках освітньої програми, курсу або модуля. Часто називається «предметом» або «дисципліною». Також може називатися «областями вивчення» (ISCED 2011, 2012, с. 79). Галузь (поряд з рівнем) освіти є

базовою наскрізною класифікаційною змінною освітніх програм та відповідних кваліфікацій (Захарченко, Калашнікова, Луговий та ін., 2014, с. 16).

Галузь знань «Управління та адміністрування» має спільне «ядро» змісту, яке визначається домінуючим видом діяльності, а саме управлінням організаціями та їх підрозділами за невизначеності умов і вимог. Спільною ознакою для всіх спеціальностей, які входять до цієї груп, є теоретичний зміст предметної області: інноваційні концепції та системи менеджменту; функції, методи, технології управління організаціями та їх підрозділами; методологія наукових досліджень. Здобувачам другого ступеню вищої освіти присвоюється освітня кваліфікація – магістр менеджменту (МОН України, 2017, с. 3).

Особливість спеціальності «Управління навчальним закладом (за типом)», яка входить до цієї галузі, лежать у площині визначення об'єктів, суб'єктів, умов і результатів професійної діяльності менеджерів освіти, які відбивається в освітній-професійній програмі. У процесі дослідження ми зробили узагальнення і уточнення понять.

Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки здобувача вищої освіти у галузі знань 07 Управління та адміністрування, як один із стандартів забезпечення якості, є узгодженим комплексом видів освітньої діяльності на магістерському рівні для досягнення консолідованих результатів навчання за спеціальністю «073 Менеджмент» (major), спеціалізацією «Управління закладом освіти» (minor) у межах її предметного поля (subject area) – управління закладами загальної середньої освіти, професійної освіти, спеціалізованої освіти.

Освітня програма є студентоцентрованою, комплексною, стандартизованою, визначає індивідуальний освітній маршрут здобувача вищої освіти, забезпечуючи поступовий прогрес здобувача ступеню магістра на шляху до набуття інтегральної компетентності у сукупності загальних і професійних компетентностей як «динамічного поєднання когнітивних і метакогнітивних навичок, знання і розуміння, міжособистісних, інтелектуальних та практичних навичок та етичних цінностей» (Tuning: Universities' Contribution, 2008, p. 11).

Предметне поле освітньої програми тлумачиться нами як відносно самостійна, впорядкована, логічно завершена частина змісту ОПП підготовки менеджера освіти,

в якій відображено особливості його професійної діяльності у різних типах закладів освіти, здійснюється міждисциплінарна та міжпредметна інтеграція у площині спеціальності (наприклад, 073 Менеджмент) та спеціалізації («Управління навчальним закладом»). У результаті опанування програми здобувач отримує академічну (магістр менеджменту) і професійну кваліфікацію – керівник підприємства, установи та організації у сфері освіти та виробничого навчання або іншу, яка має бути визначена у новій Національній системі кваліфікацій.

Освітня програма є компетентнісно-орієнтованою, базові принципи такої освіти найкращим чином було аргументовано S. M. Johnstone & L. Soares і доповнено J. LeClair, R. Berenson (2014). Інтерпретуючі авторські моделі, зазначимо базові ідеї для розробки освітньої програми: освітні ступені відображають надійні і валідні компетентності; студенти можуть навчатися у зручному для них режимі із супроводом освітнього процесу; ефективні навчальні ресурси доступні в будь-який час і є багаторазовими; оцінювання є захищеним і надійним (Johnstone, Soares, 2014); баланс між часом, оцінкою і свідомством про навчання орієнтовані на якість, оскільки саме за таких умов «можна вирівнювати розрив між освітою і галуззю знань» (LeClair, Berenson, 2015, p. 12).

Основними напрямками розробки освітньої програми є: стратегія; планування та комунікація; розробка навчальної програми і навчальних курсів; реалізація програми; узгодженість і взаємодія студента, роботодавця і персоналу (LeClair, Berenson, 2015, p. 12). Зворотній зв'язок між студентами, роботодавцями, факультетом і розробниками програми впливають на валідність освітніх програм (LeClair, Berenson, 2015, p. 15).

Ми вважаємо, що освітньо-професійна програма є творчим проектом, до розробки і реалізації якого мають бути залучені основні цільові групи стейкхолдерів (здобувачі, випускники програми, роботодавці, викладачі). Результатом упровадження програми є успішно реалізовані цілі – набуття особою та/або розвиток компетентностей у закладі вищої освіти з подальшим перенесенням в особистісну площину життєдіяльності, а також у соціально-культурну, професійно-педагогічну сфери діяльності. Спільно визначені і узгоджені результати опанування змістом освітньої програми мають урахувувати академічні очікування, соціальні потреби ринку праці,

освітніх послуг і персоніфіковані потреби магистрів менеджменту.

Мета-профіль програми репрезентує структуру і різні поєднання компетенцій, які ідентифікують предметну область, концептуальні засади якої будуть розроблені пізніше (González & Yaroshc, 2013, p. 46, 51). Вони є ментальними конструкціями, які класифікують, структурують та організовують компоненти та ілюструють їх взаємозв'язки в освітній програмі.

Ці положення ми враховували у фокус-дослідженні у Маріупольському державному університеті для формування мета-профілю освітньої програми підготовки менеджера освіти і визначення у компетентностях результатів навчання.

Зазначимо, що стратегія менеджера спирається на людський потенціал, значення якого для реалізації поточних управлінських цілей керівники мають «відчутти» і осмислити у процесі спільної роботи. Метод фокус-дослідження дає такі можливості, тому формування команди стейкхолдерів, кожен з яких усвідомлено сприймає колективну відповідальність за якість освітньої програми, також розглядалося нами в числі пріоритетних завдань.

До розробки мета-профілю освітньої програми було залучено здобувачів вищої освіти, які працюють на посадах очільників, мають 5–10 річний досвід педагогічної роботи у різних типах закладів освіти. Розробка освітньої програми розглядалася нами також в якості професійного тренінгу для формування навичок стратегічного управління менеджера, до яких ми, вслід за Б. Карлофф (1991, с. 144–146), відносимо: уміння моделювати ситуацію, здатності виявляти необхідність змін, розробляти стратегію змін, використовувати в процесі змін надійні методи, втілювати стратегію в життя.

Модератором групи (краще, якщо цю функцію виконує гарант освітньої програми) було розроблено сценарій дискусії, яким ми керувалися у процесі обговорення. Фокус-дослідження проходило за такими етапами: уведення до проблеми, мотивація на спільну роботу, групова дискусія з питань, об'єднаних у кілька смислових блоків, експертне опитування, загальне резюме модератора про результати роботи груп.

Проблемне поле дискусії включало такі основні тези:

1. «Суспільство вимагає врахувати цінності освіти XXI століття, освітня програма має відповідати вимогам і очікуванням суспільства і споживача освітньої послуги». Які вимоги, очікування необхідно врахувати у профілі програми?

2. Основні характеристики сучасного суспільства – швидкоплинність (змін і процесів, які протікають у соціумі) та невизначеність (результатів діяльності) – призводять до розуміння людиною необхідності навчатися протягом всього життя. Сьогодні в концепції LLL, яка з моменту свого виникнення зазнала значних змін, посилюються мотиви особистісного зростання (Безпекові виміри, 2017, с. 20), що мають індивідуальні виміри для керівника закладу освіти.

3. Метод фокус групи за певних умов мотивує, спрямовує керівника закладу освіти на певні управлінські дії, дає можливість вирішувати типові і нестандартні управлінські завдання.

Зауважимо, що остання теза стала предметом широкого обговорення на завершальній фазі спільної роботи.

У процесі групової дискусії було узагальнено думку стейкхолдерів щодо основних цінностей XXI століття: неперервність освіти і спрямованість особистості на безперервне набуття нових і розвиток наявних компетентностей; здатність керівника до інформаційних, технологічних тощо інновацій; креативність і критичність мислення; висока соціальна активність і відповідальність за результати власної діяльності; толерантність і полікультурність.

У процесі дискусії обговорювалися альтернативні точки зору щодо цільового спрямування, контенту програми, а також результатів опанування теоретичним і практичним модулями програми. Ми дійшли висновку, що у процесі розробки освітньої програми необхідно конвертувати професійні функції педагога і керівника закладу освіти в освітній процес за спеціальністю, конкретизувавши їх у результатах (компетентностях), обравши для їх формування дієві освітні технології.

На думку здобувачів вищої освіти, які мають досвід роботи керівника, освітня програма є безперервною управлінською практикою, яка стимулює, мотивує, підтримує постійний інтерес, підвищуючи у такий спосіб рівень «вагомості» програми, додаючи їй «емоційної і інтелектуальної» вартості.

Результат осмислення командою стейкхолдерів управлінських цілей і завдань щодо розробки і впровадження освітньої програми, виходячи із стратегії забезпечення її якості, було вербалізовано модератором у фокусі освітньої програми.

Програма розкриває професійно значущі якості та здібності у здобувачів, які мають досвід педагогічної (та управлінської) діяльності, прагнуть до саморозвитку і самовдосконалення компетентностей; формує психологічну готовність до виконання професійних завдань і функцій в умовах постійних змін. У цьому полягає особливість освітньої програми підготовки менеджера освіти.

Мета освітньої програми – підготовка фахівців, здатних ідентифікувати проблеми в освіті, вирішувати складні задачі у сфері управління закладами освіти, ефективно реалізовувати професійні функції на засадах оволодіння системою компетентностей. Акцент на освітньому менеджменті: технології, управління освітніми системами, закладом освіти, ресурсами, знаннями; інформаційно-комунікаційні. Розробляючи модулі дисциплін професійної програми, викладачі мають враховувати загальні, специфічні, особливі умови управління закладами початкової, старшої і профільної школи.

На цьому етапі метод фокус групи виявився досить продуктивним, оскільки йшлося про оцінювання: життєздатності освітньої програми (як проекту) за певних умов (розробленого контенту, навчально-методичного тощо забезпечення); процесу реалізації компонентів програми і посилення практичної складової (максимального наближення до реальних умов діяльності менеджера освіти); позитивного ефекту і результатів впровадження програми.

Наступний етап фокус-дослідження було спрямовано на визначення компетентностей, послідовність і способи формування яких будуть відображені у структурно-логічній схемі та в навчальному плані підготовки менеджера освіти.

Зауважимо, спираючись на джерело (Beneitone, González, Wagenaar, 2014, с. 23–24), що «репрезентація мета профілю програми дає можливість поміркувати та обговорювати більш глибоко поєднання елементів, і такі рефлексії та дебати зазвичай призводять до кращого розуміння та якості).

Для проведення наступного етапу було сформовано 3 групи експертів із 6 осіб, члени якої

(один з них – викладач) одержали у письмовому вигляді перелік і професійних компетентностей, які визначено у документах, які ми назвали «гайд – проєктивні компетентності магістра менеджменту» для другого рівня вищої освіти.

Для групи А було підготовлено список загальних компетентностей (Lokhoff, & Wagenaar, 2010, р. 39, 63; Tuning Guide, 2009, р. 63–64). Для груп В і С було запропоновано переліки компетентностей, розроблених учасниками Тюнінг проєктів для галузей знань «Адміністрування», «Педагогічна освіта/Науки про освіту», «Менеджмент» (Tuning Educational Structures in Europe, 2009, с. 46; Tuning Russia, 2013). Гарант освітньої програми одноосібно розробляв структуру мета-компетентностей для освітньої програми «Управління навчальним закладом».

Протягом наступного тижня члени груп знайомилися з інформацією, осмислювали структуру компетентностей і готували власні пропозиції. Потім проходило обговорення у групах, готувалися списки компетентностей, узгоджувалися підходи щодо визначення їх «мета-ядра», враховуючи управлінські функції і специфічну тематичну площину – освіта, заклад освіти.

Заключна стадія під керівництвом гаранта програми передбачала визначення інтегральної компетентності, обговорення переліку загальних і фахових компетентностей, остаточний перелік яких викладено у мета-профілі програми.

Інтегральну компетентність визначено нами як здатність розв'язувати складні управлінські задачі у галузі управління освітою, вирішувати педагогічні проблеми у професійній діяльності керівника закладу освіти, що передбачає проведення досліджень, здійснення інновацій у сфері освіти та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Згідно з Дублінськими дескрипторами здобувачі ступеню магістра мають продемонструвати знання та уміння на рівні, що забезпечують можливість аналізувати, оцінювати і порівнювати альтернативи, генерувати оригінальні ідеї у відповідній галузі знань (Shared 'Dublin' descriptors, 2004).

У проєкті розробленої нами освітньо-професійної програми загальні компетентності конкретизовані як *здатності*: до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним; адаптуватися до змінних умов професійної управлінської діяльності,

генерувати нові ідеї, виявляти та вирішувати проблеми ускладнених і непередбачуваних умовах; ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні технології в педагогічній та управлінській діяльності; працювати у команді, встановлювати ділові стосунки з громадськістю, ЗМІ, демонструючи лідерські якості, виявляючи навичками публічного мовлення і аргументації державною мовою; здатність до самоаналізу та коригування діяльності керівника як складової колективної діяльності, ефективного самоменеджменту, саморозвитку.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра менеджменту спрямована на формування готовності до управлінської діяльності і конкретизована у фахових, предметних компетентностях. З-поміж основних нами визначено такі здатності: творчо застосовувати знання менеджменту організацій в управлінській діяльності керівника закладу освіти на творчому рівні, виявляючи наполегливість у досягненні мети, відповідальність за розвиток персоналу; працювати в нормативно-правовому полі законодавства України, здійснювати нормативно-правові процедури в управлінській діяльності; забезпечувати ефективне управління (стратегічне, тактичне) закладом освіти, вміння визначати та використовувати концепції, теорії, методи та інструментарії освітнього менеджменту; упроваджувати ефективні педагогічні технології для забезпечення якості освіти відповідно до державних стандартів для задоволення потреб здобувачів освіти, батьків, інших стейкхолдерів тощо.

Висновки. Особливість спеціальності «Управління навчальним закладом» лежать у площині визначення об'єктів, суб'єктів, умов і результатів професійної діяльності менеджерів освіти, які відбивається в освітньо-професійній програмі. Методика фокус-дослідження із залученням різних груп стейкхолдерів передбачала послідовність операційних дій під керівництвом гаранта магістерської програми для визначення мета профілю і переліку мета-компетентностей: аналіз ринку освітніх послуг і ринку праці; аналіз наявних міжнародних стандартів у відповідних галузях знань «Менеджмент», «Педагогічна освіта\Науки про освіту»; визначення професійних цінностей; вивчення методології Tuning та адаптація до умов освіти і керівництва закладом освіти міжнародного досвіду формування загальних і фахових компетентностей з наступним узгодженням експертними групами переліку і визначення «ядра» профілю; формулювання гарантом програми мета профайла програми (лідерство, стратегічний і тактичний менеджмент, управління персоналом, проектами і процесами) у сукупності компетентностей, які відображають ключові управлінські дії менеджера освіти.

Міждисциплінарна інтеграція змісту компонентів освітньо-професійної програми підготовки менеджерів освіти, яка має бути спрямована на вивчення цілісної картини управління освітою й насапередувзаємозв'язку і взаємообумовленості всіх компонентів, стане предметом наших подальших досліджень.

Література

- Іщенко А. Ю., Зубченко С. О., Карпенко М. М., Лозовий В. С., Черненко Т. В. Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід та українські реалії: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2017. 44 с.
- Захарченко В. М., Калашнікова С. А., Луговий В. І., Ставицька А. В., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В. / За ред. В. Г. Кременя. Національний освітній глосарій: вища освіта. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
- Карлофф Б. Деловая стратегия. Москва: Экономика, 1991. 238 с.
- Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>. (дата звернення: 28.06.18).
- МОН України. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. Заклади вищої освіти. URL: <https://www.inforesurs.gov.ua/reestr/?ut=1> (дата звернення: 30.05.2018).
- МОН України. Загальна середня освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita> (дата звернення: 15.06.2018).
- МОН України. Проекти стандартів вищої освіти. Другий магістерський рівень. Спеціальність 073 Менеджмент. 2017. 17 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>. (дата звернення: 30.05.2018).
- Про затвердження Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка

- здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695> (дата звернення: 30.05.2018).
- Про затвердження Типового положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 291 від 28.03.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0454-18> (дата звернення: 20.05.2018).
- Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187; зі змінами від 10.05.2018 р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248779880> (дата звернення: 28.06.2018).
- Beneitone P., González Ju., Wagenaar R. (Eds). *Meta-profiles and profiles: a new approach to qualifications in Latin America*. Bilbao: University of Deusto, 2014. 188 p.
- Cunningham J., Key E., Capron R. An evaluation of competency-based education programs: A study of the development process of competency-based programs. *The Journal of Competency-Based Education*. 2016. № 1. P. 130–139. DOI: 10.1002/cbe2.1025.
- Gonzalez J., Yarosh M. Building degree profiles. *The Tuning Approach*. *Tuning Journal for Higher Education*. 2013. № 1. P. 127–163. DOI: [http://dx.doi.org/10.18543/tjhe-1\(1\)-2013pp37-69](http://dx.doi.org/10.18543/tjhe-1(1)-2013pp37-69).
- International Standard Classification of Education ISCED 2011. Montreal: UNESCO, Institute for Statistics, 2012. 88 p.
- Johnstone S. M. & Soares L. Principles for Developing Competency-Based Education Programs. *Change: The Magazine of Higher Learning*. 2014. № 46 (2). P. 12–19. DOI: 10.1080/00091383.2014.896705.
- LeClair J., Berenson R. Designing a Competency Based Education (CBE) Program: Context, Challenges, and Pivots. *The EvolLLution*. 2015. URL: https://evolllution.com/revenue-streams/market_opportunities/designing-a-competency-based-education-cbe-program-context-challenges-and-pivots (дата звернення: 03.06.2018).
- Lokhoff J., Wagenaar R. A. *Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes*. Bilbao, Groningen, The Hague: Nuffic / TUNING Association, 2010. 96 p.
- Tuning Educational Structures in Europe. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education. 2009. 109 p. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/subject-areas/education.html> (дата звернення: 04.06.2018).
- Tuning Educational Structures in Europe: Universities' Contribution to the Bologna Process. An introduction. Bilbao: Universidad de Deusto, 2008. 164 p. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/> (дата звернення: 04.06.2018).
- Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Bilbao, Groningen and The Hague, 2010. 97 p. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications.html> (дата звернення: 04.06.2018).
- Tuning Russia. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Management. Bilbao: University of Deusto, 2013. 61 p. URL: <http://tuningacademy.org/reference-points/?lang=en> (дата звернення: 03.06.2018).

References

- Ishhenko, A. Yu., Zubchenko, S. O., Karpenko, M. M., Lozovyj, V. S., Chernenko, T. V. (2017). *Bezpekovi vymiry osvithnoyi polityky: svitovyj dosvid ta ukrayinski realiyi: analitychna dopovid [Security dimensions of education policy: world experience and Ukrainian realities: analytical report]*. Kyiv, Ukraine: NISD (ukr).
- Zakharchenko, V. M., Kalashnikova, S. A., Lughovyj, V. I., Stavycjkyj, A. V., Rashkevych, Ju. M., Talanova Zh. V. (2014). *Nacionaljnyj osvithnij ghlosarij: vyshha osvita [National educational glossary: higher education]*. Kyiv, Ukraine: TOV «Vydavnychyj dim «Plejady» (ukr).
- Karloff, B. (1991). *Delovaia strategiiia [Business Strategy]*. Moscow, Russia: Ekonomika (rus).
- Kontseptsiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly (2016). [Concept of the New Ukrainian School]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016> (ukr).
- MON Ukrainy. *Rejestr sub'ektiv osvithnoji dijalnosti. Zaklady vyshhoji osvity (2018). [MESU. Register of higher education institutions]*. Retrieved from <https://www.inforesurs.gov.ua/reestr/?ut=1> (ukr).
- MON Ukrainy. *Zagaljna serednja osvita (2018). [General secondary education]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita> (ukr).
- MON Ukrainy. *Proekty standartiv vyshhoji osvity. Drugyj maghistersjkyj rivenj. Specialnistj 073 Menedzhment (2017). [Projects of higher education standards. The second master's level. Specialty 073 Management]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-krayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (ukr).

- Pro zatverdzhennja pereliku ghaluzej znanj i specialjnostej, za jakymy zdijsnujetjsja pidghotovka zdobuvachiv vyshhoji osvity.* (2015). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 266 [Cabinet of Ministers of Ukraine Decree «List of disciplines and specialties, which trains candidates for Higher Education sphere»]*. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695> (ukr).
- Pro zatverdzhennja Typovogho polozhennja pro konkurs na posadu kerivnyka derzhavnogho, komunaljnogho zakladu zaghaljnoji serednjoji osvity* (2018). *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 291. [MESU. Order. «On the Model Regulations on the competition for the position of head of the state and communal institution of general secondary education»]*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0454-18> (ukr).
- Pro zatverdzhennja Licenzijnykh umov provadzhennja osvitnjoji dijalnosti* (2015, 2018). *Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy №1187; zi zminamy vid 10.05. 2018 r. 266 [Cabinet of Ministers of Ukraine Decree «On Licensing Conditions for Conducting Educational Activities»]*. Urjadovyy portal. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248779880> (ukr).
- Beneitone, P.; González, Ju., Wagenaar, R. (Eds). (2014). *Meta-profiles and profiles: a new approach to qualifications in Latin America*. Bilbao, Spain: University of Deusto (eng).
- Cunningham, J., Key, E., & Capron, R. (2016). An evaluation of competency-based education programs: A study of the development process of competency-based programs. *The Journal of Competency-Based Education*, 1, 130–139. DOI: 10.1002/cbe2.1025 (eng).
- Gonzalez, J. & Yarosh, M. (2013). Building degree profiles. The Tuning Approach. *Tuning Journal for Higher Education*, 1, 127–163. DOI: [http://dx.doi.org/10.18543/tjhe-1\(1\)-2013pp37-69](http://dx.doi.org/10.18543/tjhe-1(1)-2013pp37-69) (eng).
- International Standard Classification of Education ISCED 2011* (2012). Montreal, Canada: UNESCO, Institute for Statistics (eng).
- Johnstone, S., M. & Soares, L. (2014). Principles for Developing Competency-Based Education Programs, Change. *The Magazine of Higher Learning*, 46:2, 12–19. DOI: 10.1080/00091383.2014.896705 (eng).
- LeClair J., Berenson, R. (2015). Designing a Competency Based Education (CBE) Program: Context, Challenges, and Pivots. *The EvoLLLution*. Retrieved from <https://evollution.com/about-us/> (eng).
- Lokhoff, J., & Wagenaar, R. (2010). *A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes*. Bilbao, Spain; Groningen, The Hague, Netherland: Nuffic / TUNING Association (eng).
- Tuning Educational Structures in Europe. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education* (2009). Retrieved from <http://www.unideusto.org/tuningeu/subject-areas/education.html> (eng).
- Tuning Educational Structures in Europe: Universities' Contribution to the Bologna Process. An introduction* (2008). Bilbao, Spain: Universidad de Deusto. Retrieved from <http://www.unideusto.org/tuningeu/> (eng).
- Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles* (2010). Bilbao, Spain; Groningen, The Hague, Netherland. Retrieved from <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications.html> (eng).
- Tuning Russia. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Management* (2013). Bilbao: University of Deusto. Retrieved from <http://tuningacademy.org/reference-points/?lang=en> (eng).

МЕТА-ПРОФИЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ: РЕЗУЛЬТАТЫ ФОКУС-ИССЛЕДОВАНИЯ

Соколова Ирина, доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры организации высшего образования, управления охраной здоровья и гигиены, Донецкий национальный медицинский университет, бул. Шевченко, 80, 87500 Мариуполь, Украина, i.v.sokolova1808@gmail.com

В статье описана процедура разработки мета-профиля образовательной программы подготовки менеджеров образования на втором уровне высшего образования с использованием методики фокус-исследования. Выяснено основной контекст образовательной программы, которую автор рассматривает как интерфейс между рынком труда и рынком образовательных услуг. Уточнено содержание базовых понятий; разработан мета-профиль компетентно-ориентированной и студентоцентрированной образовательной программы, в которой представлены компетентности руководителя образовательного учреждения. Автором представлена модель двух доменов, которые демонстрируют общие и профессиональные компетентности менеджера образования, учитывают мнение соискателей высшего образования

и потенциальных потребителей, гармонизируя с моделями компетенций TUNING для отраслей знаний «Образование \ Науки об образовании», «Менеджмент».

Ключевые слова: высшее образование; магистр менеджмента; менеджер образования; мета-профиль программы; образовательная программа; общие, профессиональные, предметные компетентности; фокус-исследования.

META-PROFILE OF EDUCATIONAL PROGRAM FOR EDUCATION MANAGEMENT: FOCUS GROUP RESULTS

Sokolova Iryna, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Professor of the Department of Higher Education Organization, Health Care and Hygiene, Donetsk National Medical University, 80 Shevchenko Blvd, Mariupol, 87500, Ukraine, i.v.sokolova1808@gmail.com

The paper highlights the methodology for developing the meta profile of the educational program for the specialty 073 Management training managers at the second level of higher education. Focus group research has been identified as one of the methods for obtaining information from stakeholders, as well as literature and documentary review.

A competence-based programme profile has several advantages, as was shown in the article. Starting from a conceptual discussion around commonly used terms, the author emphasis on some of their definitions. A meta-profile is a representation of the structure and combination of competences which gives identity to subject areas «Management». It was found that degree profiles ought to follow a road map for Masters Degrees in Education Management; the meta-profile presents an understanding the core elements of the educational program and their description.

The author explains the procedure of focus group study organization; defines its stages and content of each step. The first step looked at the Tuning project methodology, which was adapted to the specific context (the labor market and the market of educational services in Ukraine) and subject area (Management). The second step related to the general context of the meta-profile; the aim was identified, the students and stakeholders were motivated being involved in the group discussion. List of competences that each student should acquire during his study period in any program were proposed. Finally, lists of generic and subject-specific competences were compiled after analysing the results of the stakeholder-consultation process.

A number of conclusions can be drawn in this paper. The meta profile will provide an investment for future job opportunities, personal development and preparation to act, innovate and transform in managing activity. A meta profile serves as a meeting point for the institution which offers it, the staff who are responsible for the development of the educational program and results to be reached and learners (Master degrees holders in Education Management) who will share the responsibility for seeing that the generic and specific sets of competences are attained. Finally, it was found that focus group research has certain advantages when studying the demand for educational services among potential educators and employers. The further research will be aimed at studying the Education Management program content.

Key words: educational programme; focus group research method; generic, subject-specific competences; higher education; manager of education; Master of Management in Education; meta-profile of the educational programme.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2018

Прийнято до друку 29.11.2018